

Faragott sírkő.

Pierre tumulaire.

KIÁLLÍTÁSOK

GYERMEKMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

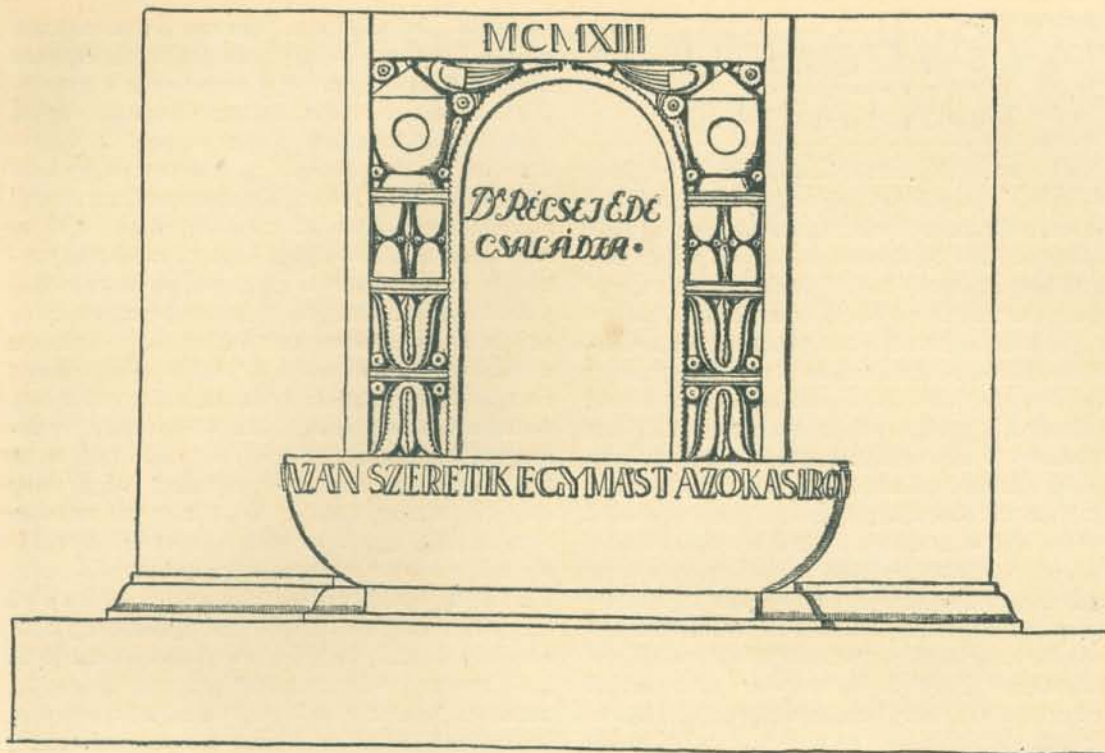
A májusra tervezett gyermekművészeti kiállítás iránt, melyet az O. M. Iparművészeti Társulat rendez az O. M. Iparművészeti Múzeumban, sokfelől nagy érdeklődés nyilvánult. Az eddigi megállapodások szerint a kiállításon bemutatásra kerül egy művészien megoldott elemi iskolai tanterem, egy napközi otthon olvasószobája, egy gyermekszoba, két leány-szoba stb. Ezekon kívül láthatók lesznek képeskönyvek, iskolai fali képek, gyermeköltözetek, gyermekek rajzai és sokféle kézimunkái stb., szóval mindaz, ami a gyermekek esztétikai érzékének felkeltésére és nemesítésére alkalmas. A társulat a kiállítás kapcsán egy marionett-színházat is akar bemutatni, amelyben jeles írók és művészek közreműködésével rendeznének előadásokat. A kiállításra vonatkozó kérdésekben az érdeklődőknek szívesen ad felvilágosítást az O. M. Iparművészeti Társulat igazgatósága,

A MAGYAR GRAFIKA A LIPCSEI KIÁLLÍTÁSON. A lipcsei nemzetközi grafikai kiállításon, amely május hó folyamán nyílik meg, megfelelő anyaggal lesz képviselve a magyar grafikai művészet is. A kiállítás rende-

zősége Meller Simon dr.-t, a Szépművészeti Múzeum metszetosztályának igazgatóját kérte fel a magyar anyag összeválogatására. A reprezentatív kollekciónak összegyűjtése most van folyamatban. A kiállításon részt vesznek mindazok a magyar művészek, akik par excellence művelői a vonal művészetének és elsősorban a reprodukív grafikának. A magyar anyag gerincét Rauscher Lajos rézkarcai és aquatintái alkotják, amelyek úgy művészi értéküknél, mint különösen technikai eredményeiknél fogva feltétlenül le fogják kötni a külföld érdeklődését. Köréje csoportosulnak a magyar grafika többi élő művészei, akiknek alkotásai kétségtelenül méltó képviselést nyújtanak a magyar művészeti tehetségnek.

VENEZIAI KIÁLLÍTÁS. Husvétkor nyílik meg Veneziában a IV. nemzetközi művészeti kiállítás, amelyen Magyarország ismét hivatalosan részt vesz. A Giardino Publicoban épült Magyar Házban ezúttal is a képzőművészet alkotásai mellett iparművészettünk újabb jeles készítményei kerülnek bemutatásra. E csoportot a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából az O. M. Iparművészeti Társulat gyűjtötte egybe, amely a kiküldött tárgyaknak a helyszínén való rendezéséről is gondoskodik.

NÉMETEK ÉS FRANCIÁK. Az a kellemetlen nemzeti féltékenység, mely a politikában, kultúrában és gazdasági életben oly erősen szétválasztja újabban a németeket és franciákat, mint talán még a jeni ütközet után való években sem történt, ez az unalomig, sőt a csömörlésig űzött hiúsági verseny egyre élesebbé válik az iparművészet területén is. A harc abban a mértékben élesedik ki, amely mértékben közeledik a két nagy kiállításnak: a kölninek és a párisinak időpontja. De aki közelebről nézi ezt a küzdelmet, kénytelen elismerni, hogy ebben a harcban a franciák a nobilesabbak, a fölünyesebbek, ha mindjárt a kilátástalanabbak is és a németek azok, akik folyton a francia műipar Sedanjáról számolnak be. Jól emlékszünk, hogy a münchenieknek pár évvel ezelőtti Salon d'automne-beli vendégszereplése alkalmával s azóta is, mily objektíven igyekezzenek a francia esztétikusok megállapítani a német iparművészet fejlettségének tényezőit, mennyit utaznak és mily sokszor emlegetik hazájuk elmaradottságának okait. S ezzel szemben a németek egyre csödbe akarják küldeni a franciákat, kihirde-

Sfremlék.

Monument funéraire.

fik, hogy a stíluskopirozó bútorgyárak ügyis felfalják a küzködő modern tervezőművészeket és hogy Sue, Huillard, Grou, André Mare meg a többiek már rég éhen haltak volna az ötlet-szegénységtől, ha nem lenne német iparművészet és nem lennének német illusztrált szakfolyóiratok. Most legutóbb azt olvassuk, hogy az 1916-ra hirdetett nagy párisi kiállítás elmarad. Ezt a hírt azonban nem a kiállítási bizottság tudatja, nem is francia művészeti folyóirat írja meg, csak egy kis német lapocska hallott róla egy barátjától beszélgetés közben. Az okát is tudni véli: a franciák nem mernek erőpróbara menni. A francia műipar becsukta a boltot, még mielőtt kinyitotta — ezt a szerény figyelmeztetést súgja a világ fülébe a jó szomszéd. A németek műipara tehát az üzleti morált nem a kölcsönös megértés alapján bonyolítja le többé, hanem a zsibvásárok jelszavaival csalogatja magához a vevőket.

MÉHEUT-KIÁLLÍTÁS. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum az erdélyi török szőnyegek kiállítását a közönség nagy érdeklődésére való tekintettel egy héttel meghosszabbította s így a kiállítás, melynek egy hónap leforgása alatt 22,000 látogatója volt, március hó elsején zárult. Utána Méheut francia művész rajzai és akvarelljei kerülnek be-

mutatásra. A bretoni születésű Mathurin Méheut nem mindennapi jelenség a művészet terén, munkái révén teljesen új motívumokkal gazdagította a díszítő művészetet. Csaknem állandóan hazája szűk határai közt töltve életét, figyelme a tenger misztikus szépsége és mélyének titkai felé fordult és az ez irányban kifejtett kétévi fáradhatatlan munkájának eredményei láthatók az Iparművészeti Múzeum kiállításán: tollrajzok és akvarellek, melyek a tenger növény- és állatvilágából vannak merítve. Méheut művészetének kiváló jelentősége abban rejlik, hogy benne a művész a természettudóssal párosult; a rajz csodálatos biztossága, a vonalvezetés összhangja és a színhatások finomsága által kimagasló művei egyszersmind a természettudós szigorú ellenőrzése alatt állnak. Ezek a rajzok és akvarellek, melyek nemrég a párisi Musée des arts décoratifsben voltak kiállítva, igen nagy feltűnést keltettek és a művész velük megnyerte a Kahnféle 15,000 franknyi természettudományi díjat. A kiállítás március hó 18-án nyílt meg és két hétig látható.

♥♥♥
Minden stílusperiódus legbeszédesebb kifejezője az írás. Ez az építőművészet mellett legjellemzőbb képét adja egy-egy időszaknak.

Behrens.

MŰVÉSZETI OKTATÁS

AZ IPARMŰVÉSZETI NEVELÉS REFORMJÁRÓL. A párisi iparművészeti világtalálkozás eszméje, amelynek megvalósulása egyébként legújabbban éppen nem bizonyos, rendkívüli mértékben felébresztette a francia közvéleményben az iparművészet iránti érdeklődést. A francia iparművészet hanyatlásának érzése általános s az írók és szakemberek ennek egyhangú bevallása mellett csak abban a kérdésben oszlanak két pártba, vajjon a tervezett kiállítás alkalmas-e a hanyatlás megszüntetésére vagy sem. A kiállítás ellenzői szerint a francia iparművészet újabb emelkedése csak más, sokkal gyökeresebb változások árán lehetséges, amely közül az ipari nevelés reformja a legfontosabb. A reform gondolata a legelőkeltebben foglalkoztatja a francia szakköröket, tőle várják a megváltást, a francia iparművészet színvonalának újabb emelkedését. Erről a fontos és bennünket is elsősorban érdeklő kérdéstről egy igen figyelemreméltó könyvet adott ki Guillaume Sanneau (L'Apprentissage dans les métiers d'art), amely ankét formájában összefoglalja a legkiválóbb francia szakmunkások véleményét és nem egy általános érdeklődést és megszüntető újmutatást tartalmaz. Kettőben mindannyian megegyeznek: hogy a francia iparművészet romlásnak indult s hogy legfőbb oka az ipari képzés tökéletlensége. „Művészetünk hanyatlása napról napra mélyebb — mondja Baudot, a műemlékek főfelügyelője —, van szélünk, de nem tudjuk többé kifejezni.“ Nézete szerint elsősorban az építészeti nevelését kell megreformálni: „Míg a mérnökök minden alkotása logikus és céljának megfelelő, az építészek nem törődnek többé sem a szükségletekkel, sem anyagukkal. Minthogy az iskolák növendékei nem ismerik többé sem anyaguk törvényeit, sem a formákat, amelyekbe azok öltöztethetők, az alkotásokból kiveszett minden szellem.“ Az ipari képzés reformjának egyik legfontosabb kérdése, hogy miként oszljon az meg az iskola és a műhely között. Eugène Grasset, a híres iparművész, ipari iskolákat követel. Evvel szemben Paul Follot a műhely mellett foglal állást. „A képzésnek a műhely levegőjére van szüksége, a tanonc szeméi előtt folytonosan végbemenő munkára, az idősebbek korholására vagy dicséretére, olyan emberek társaságára, akikre nézve a munka a kenyeret jelenti, nem pedig apró pajtásokéra, akik előtt az iskola csak börtön.“ Igen érdekes Henri Nocq véleménye, amely a reform lehetőségét a szociális helyzet változásaival hozza kap-

csolatba. „Mi szüksége van ma a gyermeknek arra — kérdezi —, hogy hivatásában kiképezze magát? Felesleges, hogy megtanulja a mester-ségét. Akár jól, akár rosszul dolgozik, úgyszólván ugyanazt a díjazást fogja kapni. A szakszervezetek árszabályai csak a lustaságra ösztönöznek.“ Henri Nocq visszaemlékezik a régi munkásokra és ezeket mondja róluk: „Valamennyien fiatalon fogtak hozzá a mesterségükhöz és fokozatosan végigcsinálták annak összes étapeit. A maguk idejében mesterek lettek és annak a tekintélynek birtokában, amely a széleskörű mesterségbeli tudás eredménye, elfoglalták helyüket a társadalmi hierarchiában. Azok a fiatal emberek, akik körülvették, érdekeik tudatában, tisztelettel adóztak neki. De mindennek ma már teljesen vége. Meg vagyok róla győződve, hogy az ipari nevelés romlásának egyik legfőbb oka ennek a tekintélynek, az ipari hierarchiának eltűnése. A munkások a mesterségbeli tekintély gyönyörű hagyományát feláldozták az egyenlőség illuzóriumáért. És így a hanyatlás szinte gyógyíthatatlan. Mindenesetre lesznek iparágak, amelyek hamar elérik régi termékenységüket, ha a szociális feltételek megváltoznak, de addig a zűrzavarban nem lehet semmit építeni, ami állandó és életképes.“

A HAMBURGI ÚJ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA. Nagy ünnepek között és sok szép reménnyel avatták fel a minap a Hamburg városa által létesített új iparművészeti iskolát. A gazdag kereskedőváros, mely csak nemrég határozta el egy egyetem felállítását, úgyszólván lelkesedéssel tett eleget az ottani iparoskörök régi óhajának, hogy az 1905 óta fennálló szerény méretű ipariskolából nagy iparművészeti iskolát csináljon, amelynek épülete és berendezése kerekében kétmillió-négyszázezer koronára rúg. A piros téglából épült monumentális épület a hamburgi város-építő tanácsnok: Schumacher Frigyes munkája és páratlanul kényelmes, előkelő és művészi elrendezést biztosít az összes művészeti oktató helyiségeknek, munkatermeknek és műhelyeknek. Igazgatója Meyer Richard, azelőtt az elberfeldi iskola nagyérdemű vezetője, lett, aki gyönyörű programban foglalta össze az iskola jövő feladatait. Kiviláglik ebből, hogy ez az iskola nem annyira iparművészeti tervezőket akar kiképezni, mint inkább művészi-
leg képzett iparosokat s olyan műhelyei is vannak, mint: kosárfonó-, hajóépítő-, lakatos-, fényképszemélyek stb. Erős befolyással volt az iskola kialakuló életére Brinckmann Justusnak, az ottani iparművészeti múzeum igazgatójának nagy tudása, amely a város multjához méltó ipari és kereskedelmi tevé-

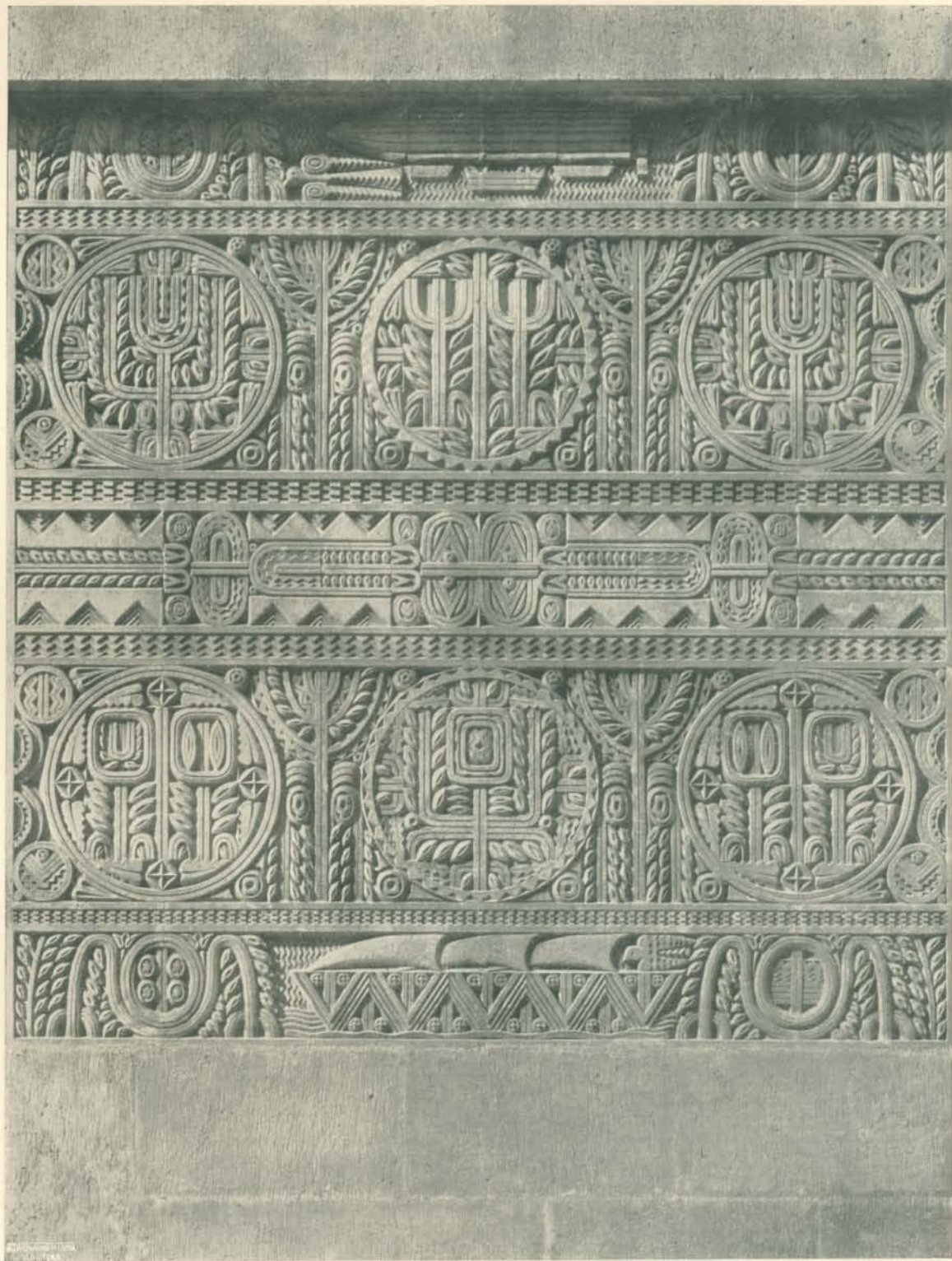

126.

126. A vasutcai községi felső kereskedelmi iskola fő-bejárója.

126. Entrée principale d'une nouvelle École Communale Commerciale Supérieure.

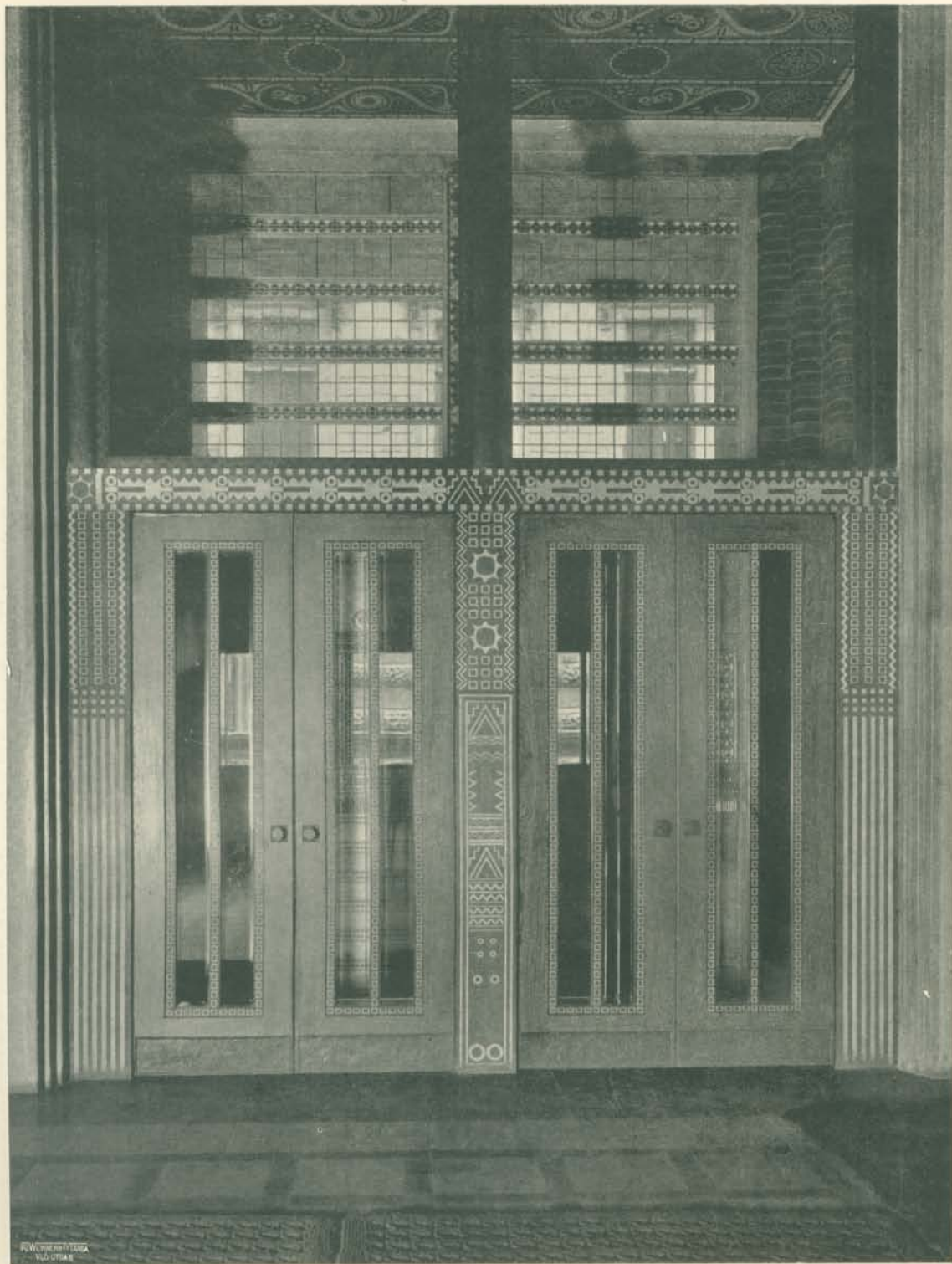
129

127.

127. Főbejáró részlete. Faragott kő.

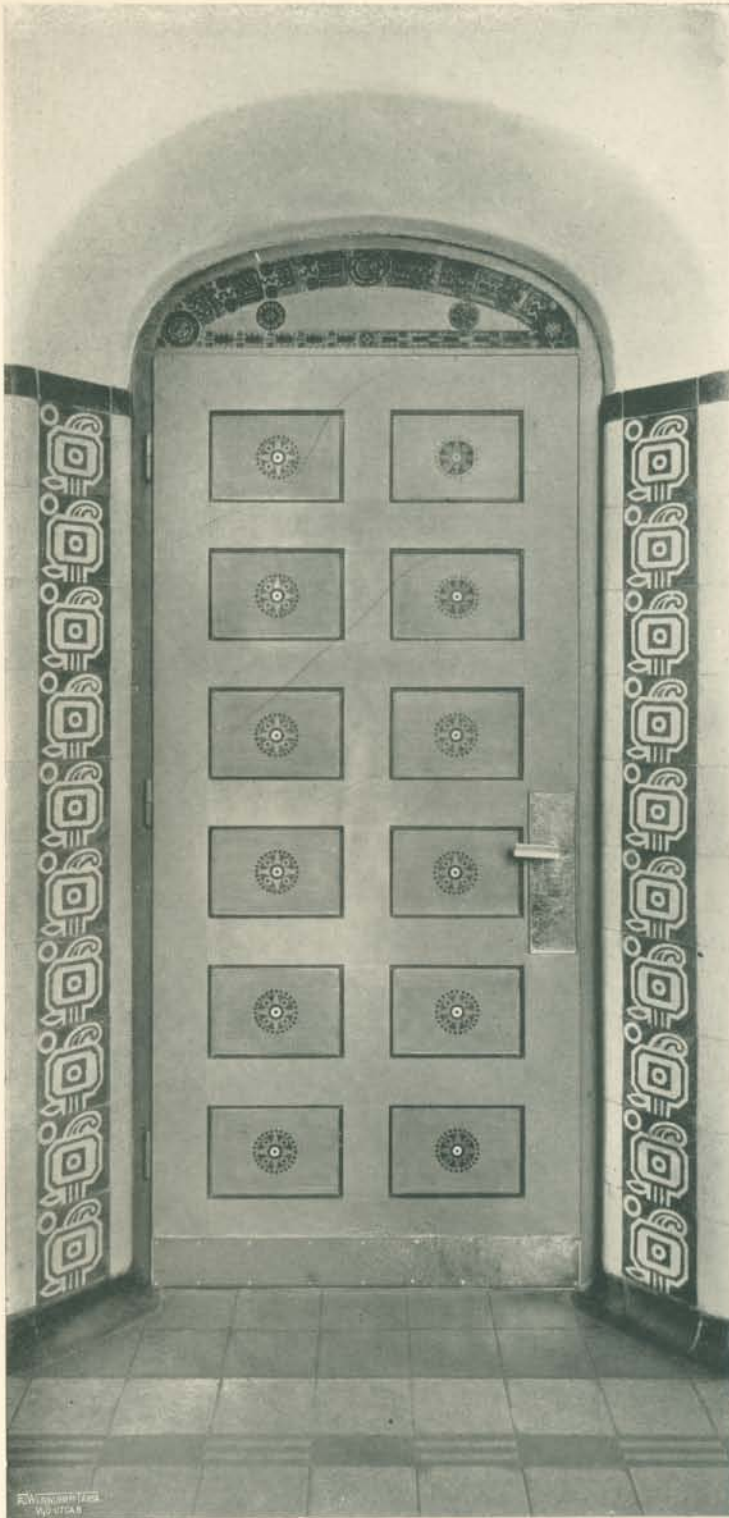
127. Fragment de l'entrée principale.

128.

128. A vasutcai községi felső kereskedelmi iskola belső főbejárata.

128. Porte Intérieur de l'entrée principale de l'école.

129.

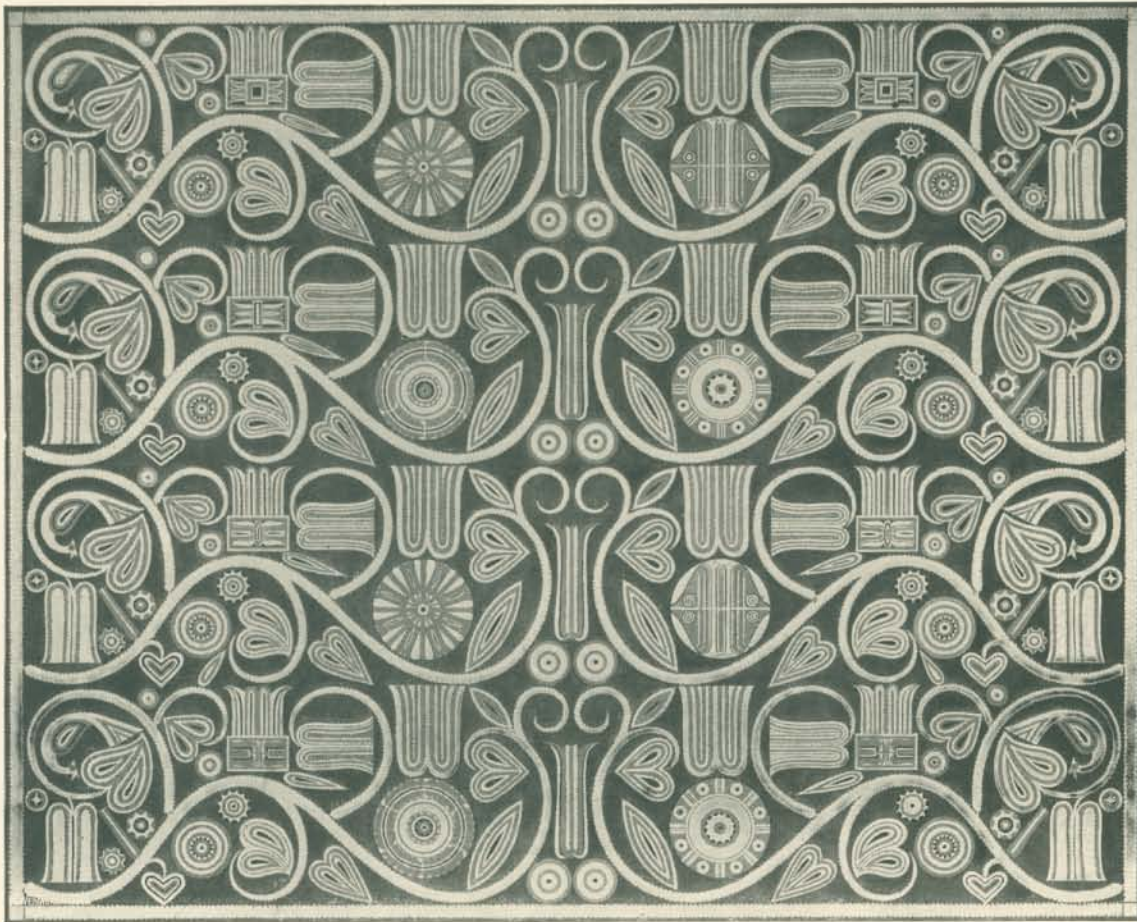
130.

131.

129. Vasutcai felső kereskedelmi iskola egyik tantermének ajtaja és 130—131. a lépcsőházban levő rézből domborított virágtartói. Utóbbiakat Berényi és Lengyel készítette.

129. Entrée d'une classe. — 130—131. Jardinières dans l'escalier.

132.

133.

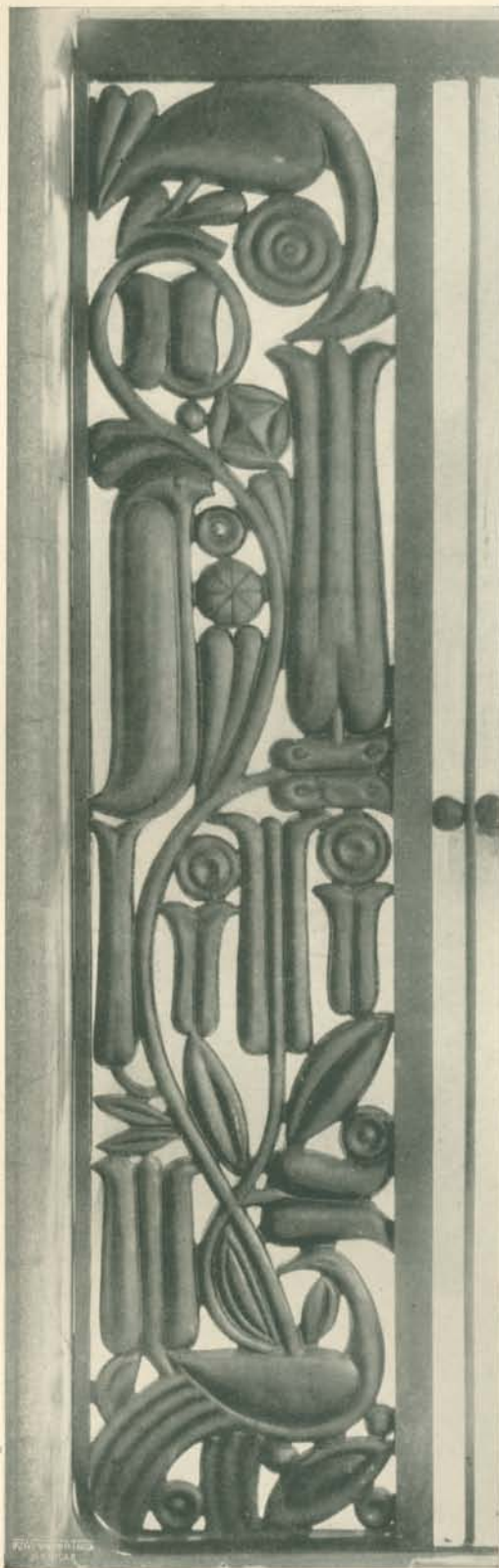

134.

132. Mennyezet restelt díszítése a vasutcai községi felső kereskedelmi iskolában. — 133. Kapcsolótábla fedele domborított rézből és 134. ruhafár vasrácsának részlete.

132. Décoration peinte du plafond. — 133. Garniture pour dissimuler commutateur électrique. — 134. Fragment d'un grillage pour vestiaire.

135.

135. A vasutcai felső kereskedelmi iskola ruhafárvasrácsozátának és 136. a Szeretetháza rácsos vaskapujának részlete.

136.

135. Fragment d'un grillage de vestiaire. — 136. Fragment de porte principale de l'Asile de Vieillesse.

137.

137. A vasutcai községi felső kereskedelmi iskola emléktáblája.

137. Pierre commémorative de la nouvelle École Commerciale Supérieure.

138.

139.

140.

138. Síremlék részlete, oraviczai márványból. — 139. A Grieg-család mauzoleumának ámpolnája. — 140. A kerepesi-úti izraelita temető szertartási termének fali gyertyatartója, öntött bronzból. Készítette Galambos Jenő.

138. Fragment d'un tombeau. — 139. Ampule pour mausolée. — 140. Candélabre en bronze dans la Salle de cérémonie au cimetière israélite à Budapest.

kenység továbbfejlesztését kívánta. Érdekes, hogy az iskola nagy famegmunkáló-gépekkel is fel van szerelve és egészben hangoztatja, hogy növendékeit az egyre fejlődő német nagyipar művészibbé tételére is ki akarja képezni, tehát a gépileg sokszorosítható ipari művészetekre. Hogy a szokásos iskolatermek és műhelyek mellett nagy előadótermek, társalgó-s ebédlőszobák is vannak, az természetes, de újíttasszámba megy a botanikus üvegház, a kis állatkert, a fürdők, aminők eddig még efféle iskolákban nem akadtak. A hamburgi művészek körében bizonyos visszafettség keltett annakidején, hogy az új iskola osztályainak élére nagyobb részét osztrák iparművészek, mint Ceschka, H. Heller, Salzman és mások kerültek, ámde ezek növendékeinek gyors és biztos fejlődése, szabad ornamentális képességeik és az északi németeknél gyakran hiányzó könnyedség az azelőtt felhangzott elégedetlenségeket teljesen leszerelték.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁKRÓL.
W. Thiele, a charlottenburgi iparművészeti iskola új igazgatója nemrég igen érdekes előadást tartott az iparművészeti iskolákról, amely az előadó tekintélye, valamint általános szempontjai miatt bennünket is érdekel. Thiele egyrészt határozottan állást foglalt a modern iparművészeti nevelés már ismert, de eléggé nem erősíthető szempontjai mellett, másrészt új megvilágításba helyezte néhány fontos kérdést. Mindenekelőtt hangsúlyozta, hogy az iparművészeti iskoláknak nem az a célja, hogy iparosokat neveljenek s így mintegy a műhelyoktatás helyébe lépjenek, hanem ellenkezőleg: az iparművészeti oktatás alanya a már kifutott, mesterségében jártas iparos, akinek az iskolai képzés szélesebb látókört, finomabb ízlést és a magasabb művészi nívót biztosítja. Majd kiemelte a természet utáni rajzolás, valamint a műhelyoktatás fontosságát és elítélte a kisiparosoknak azt a kicsinyes féltékenységet, amellyel az iparművészeti iskolák termékeinek értékesítése ellen fordulnak. Programjában állást foglalt az ellen, hogy az iparművészeti iskolák tanárai élethossziglan kapják megbízásukat, mert ez, mint a tapasztalat gyakran igazolja, az oktatás meddőségéhez vezet. Kifejtette az iparművészeti iskolák nemzetgazdasági jelentőségét és annak nevében tiltakozott a rövidlátó takarékoság ellen, amelyet az állam az iparművészeti iskolák tanítási eszközei irányában kifejti. Különösen elítélte azt a felfogást, hogy az iparművészeti iskolák „eredményességét“ (Rentabilität) a növendékek száma szerint ítélik meg, mint az rendesen történik, mert hiszen akkor azok az iskolák a legeredményesebbek,

amelyek növendékeiktől a legkevesebb tudást és tehetséget követelik. Az iskolák érdemének egyetlen mértéke a növendékek képzettségének foka s csak ezek szolgálnak az államnak avval a kvalitásos iparos- és iparművészanyaggal, amelynek kedvéért az iparművészeti iskolákat fenntartani érdemes.

PÁLYÁZATOK

A SÍREMLÉKPÁLYÁZAT EREDMÉNYE.
Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat által hirdetett síremlékpályázat, mely a Társulat a temetőművészet fejlesztése érdekében indított akciójának első étape-ja, a várakozásokat messze meghaladó eredménnyel járt. Nem csupán a pályaműveknek eddig még soha el nem ért nagy száma (473) jelzi a pályázat sikerét, hanem az az örvendetes tény, hogy a beérkezett művek között sok abszolút jó terv akadt, amely mind megérdemelné a díjazást és a megvalósítást. A bírálóbizottság Alpár Ignác elnöklésével három teljes délutánon foglalkozott a pályaművek beható tanulmányozásával s március hó 14-én határozott a vásárlások és díjak felett. 150-150 koronát és ezenfelül még a Sírkőkészítők és Sírkőkereskedők Orsz. Szövetsége által felajánlott 100-100 koronás jutalmat, egyenkint tehát 250-250 koronát kaptak: Moirét Ödön, Thomas Antal és Szabó László; 150-150 koronáért vásárolták meg továbbá Ékes és Wydler, Hosszú Pintér Gyula, Jeddy Sándor, Keresztesi Ágost, Kovács Pál és Dankó Ödön, Nádor Lajos és Horvát Béla, Tóth Gyula, Vértes Artur, Weinwurm Frigyes pályaműveit. A Társulat arra való tekintettel, hogy a Sírkőkészítők és Sírkőkereskedők március hó 29-én tartják évi nagygyűléstüket, a pályaműveket 30-ig kiállítja az iparművészeti múzeumban, ahol azok hétfő kivételével 9—1-ig tekinthetők meg. A Társulat szívesen közvetíti a nem díjazott pályaművek megvásárlását s felvilágosítást ad az érdeklődőknek.

ÚJ IPARMŰVÉSZETI PÁLYÁZATOKAT
hirdet az O. M. Iparművészeti Társulat e füzet hivatalos rovatában, és pedig művészi jutalomtárgyak terveire elemi iskolai tanulók részére, továbbá a Sz. Lukács-gyógyfürdő igazgatóságának megbízásából jelképes rajzra és a fürdő látképeit ábrázoló hat színes képre. Az érdekes pályázatokat iparművészeink figyelmébe ajánljuk.

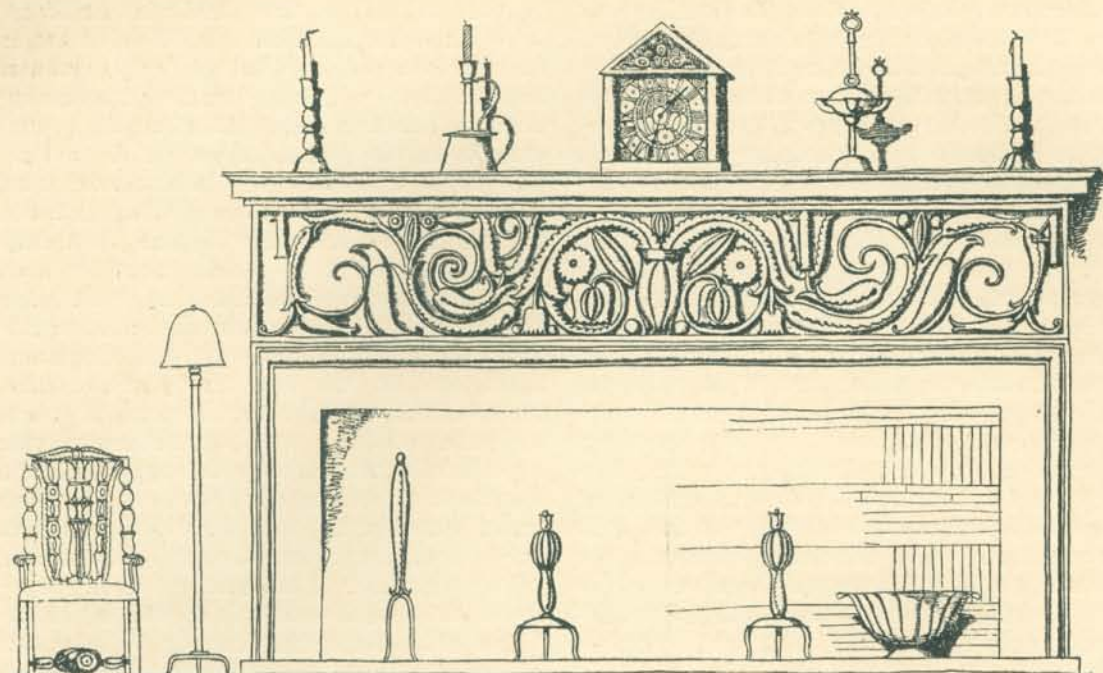
KÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. Néhai Andrassy Dénes gróf és neje, Franciska grófnő által a magyar állam ezeréves fennállása alkalmából művészeti ösztöndíjakra tett alapítvány kamataiból alakított s jelenleg két 4200—4200 koronát képező

festőművészeti ösztöndíjra a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács pályázatot hirdet. A sajátkezűleg írott folyamodványok a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz címezve a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnál (V., Szalay-utca 5. szám, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium művészeti osztályában) 1914. évi április hó 25-éig nyújtandók be, ahol a pályázat részletes feltételei is megtudhatók.

ZAK- IRODALOM

FIEBER HENRIK: „MODERN MŰVÉSZET.” (Kiadta: Az Élet irodalmi részvénytársaság 1914.) Egy kötetre való tanulmány, amely a mi esztétikai irodalmunk gyér természetben igen jelentős helyet foglal el. A címe: „Modern művészet”, csak a vezérszólamát adja meg a könyvnek. Tulajdonképpen: stílusok kritikája foglaltatik benne, ahogy egy huszadik századi művelt, iskolázott s mindenekfelett biztos ítéletű elme nézi őket. A látószög, mely kritikáinkban sohasem tagadhatja meg magát, mindig az a kor, melyben élünk, azokkal az anyagi, szellemi és kedélybeli hullámtorlásokkal együtt, melyek létünket körülfogják. Az újabb esztétikusok közül ez nálunk senkiben sincs meg akkora öntudattal, mint éppen Fieberben. Elgondolásaiban, konkluzióiban mindig tisztán látszanak azok a szálak, melyek a kornak, a mi fajtánknak és a mi szellemi képességeinknek szertesugárzó erői. Ezeknek az erőknek központjában tisztán, erős konturokkal, magát soha meg nem tagadva áll ott az író. Milyen ez az író — éppen az ő fokozott líraiságánál fogva —, nem nehéz meghatározni. Az első benyomás róla: hogy van hite. Fanatikusan és szeretettel csügg azon a világon, melyben él, azon a művészetben, mely átalakulásaiban és konvulzióiban is nagy stílusok magjával terhes. Hite az, hogy ez a mi korunk semmivel sem szegényebb igaz művészi tehetségekben, mint a régiek s megvan az az új ideálmusa és lendítőereje, mellyel stílust fog tudni kialakítani. Az egyháziaknak most újrakelő birodalma, a metafizika erejével együttműködő elmélyülés a kereszténység nagy regeneráló erejében, nála az etikai irányból (Prohászka) az esztétikai felé fordul. A második impresszió az, hogy két korszak mesgyéjén áll, mintegy határállomásán a pozitivistá - naturalista-impresszionista gondolkodásnak s ama neo-idealista-romantikus-concipiáló művészi világnézetnek, melyet a huszadik század első évtizede lökött ki magából. Semmi emberi sem idegen tőle: legyen az bár Zolák naturalizmusa, a vasbefonban szunnyadó indusztriá-

lis esztétika magva, vagy Zichy furcsán érzékeny romantikája. De egész szívvel mégis azért a már ajtónkon kopogtató új romantikáért rajong, mely a régi romantikák érzelgősségét, a görögützet, a nagy pátoszt ki fogja magából zárni s a mély megrendülések, az őszinte átélések végső eredményeit fogja alkotásaiban adni. A festészetben Kacziány, Uhde, Böcklin és Puvis de Chavannes képviselik sokadmagukkal számára azt a megtisztult, emberi és mégis misztikus irányzatot. Nem oly világos már, hogy az építészetben és iparművészetben kiket tart korunkban ez irány képviselőinek. Hogy itt szokatlan bátorsággal mer azért az új egyházi stílusért sakra szállni, melyet például Otto Wagner képvisel, ez azokat, akik az ő tanulmányait figyelemmel végigolvassák, nem leípheti meg. Mert mindig és mindenben csak a tiszta művészet szempontjai szolgálnak neki értékmérőül s épp oly ellensége annak a garasos cifraságokon élősködő egyházművészetnek, melyért százezrek vándorolnak évenként papirmaséval dolgozó francia műkereskedőkhöz és tiroli faragó-iparosokhoz, mint amennyire ellensége annak, ha egy mai templomépítő mindenáron egy régi társadalom s régi művészeti stílus formavilágába akarja vezetni a híveit. Tisztelni kell azt a nagy bátorságot, mely semmi harctól, semmi csúfolódástól, adott és kapott sebektől meg nem retten, tisztelni kell nemcsak amikor a kis vidéki plébániák és hatalmas püspöki paloták konzervativizmussal száll szembe, hanem akkor is, mikor egy hatalmasan uralkodó műemlék-konzerváló irányt akar a purizmus túlkényelmes formáitól eltéríteni. Ezek a könyvnek legjobb fejezetei: a nagy tudás, az egész külföldi és belföldi építészet s egyházművészet jelenének ismerete néhol tolaikodóan sok adattal jelentkezik másutt; itt csak a meggyőződés, a logika, a cél tiszta látása vezet a tollát, amikor vele tendál, hogy a műemlékek fejlődésében sincsenek jó és rossz stílusok s a rokokónak csakúgy megvan itt is a létjogosultsága, mint a románnak vagy gótnak. Kifogyhatatlan a gúnyban, a csipkelődésben, az eruptív ötletekben, mikor a „szakember” merev típusával, a nagyképűs tudatlansággal vagy éppen az üzleti spekulációval kerül szembe. Arra a hamisságra, mely a régiségek gyűjtése, előállítás, csereberélése és a régi festők mű-dívatbáhozása körül történik, sokan mutatnak rá mostanában, de Fieber tanulmányaiban ezek a kérdések akkora élannel, annyi szellemmel kerülnek tárgyalásra, hogy véges-végig mulatságos olvasmányok gyanánt hatnak. És csak végül, mikor a gondolaffejtéseiben nyugvópontokhoz jutunk, akkor vesszük észre, hogy ezek a csípős, aperçuk és horgos végű monda-

Kandalló faragott kőből.

Cheminée en pierre sculptée.

tok az ismereteknek egész tömegével gazdagítottak bennünket. Korszakok elevenedtek meg, stílusfogalmak tisztázódtak, párhuzamok váltak világossá az irodalmi, képzőművészeti és gazdasági irányzatokban s egyéniségek kaptak tiszta profilt. Egy következő munkájában mindez talán nagyobb ökonómiával, a szerkesztésnek nagyobb tisztaságával fog jelentkezni, mint ebben a könyvben, ahol néha fölösleges ismétlések, ellentmondások és kihagyások mutatkoznak s egy következő munkában talán a megértő bölcsesség szelíd humorra formálja azt, ami itt gyakran fölösleges extázis, — de mindenképpen szükséges, hogy akinek tudásban, stílusban, imponáló egyéniséggé olvadva ekkora készsége van, minél több hittel dolgozzék azoknak a megtérítésén, akik éppen csak a művészet üdvözítő erejéhez nem akarnak megtérni.

KRÓNIKA

A BUDAPESTI TEXTILMŰVÉSZETI MŰHELY. Ez új alakulás élén oly tervező művészek állnak, akik nem ismeretlenek az iparművészeti közvélemény előtt. Hivatott emberei ők annak a törekvésnek, amely az iparba finom formákat, szépséget akar vinni. Ily szándékkal alakították meg a budapesti textilművészeti műhelyt is, amelynek első, friss produktumai az Ernst-múzeum

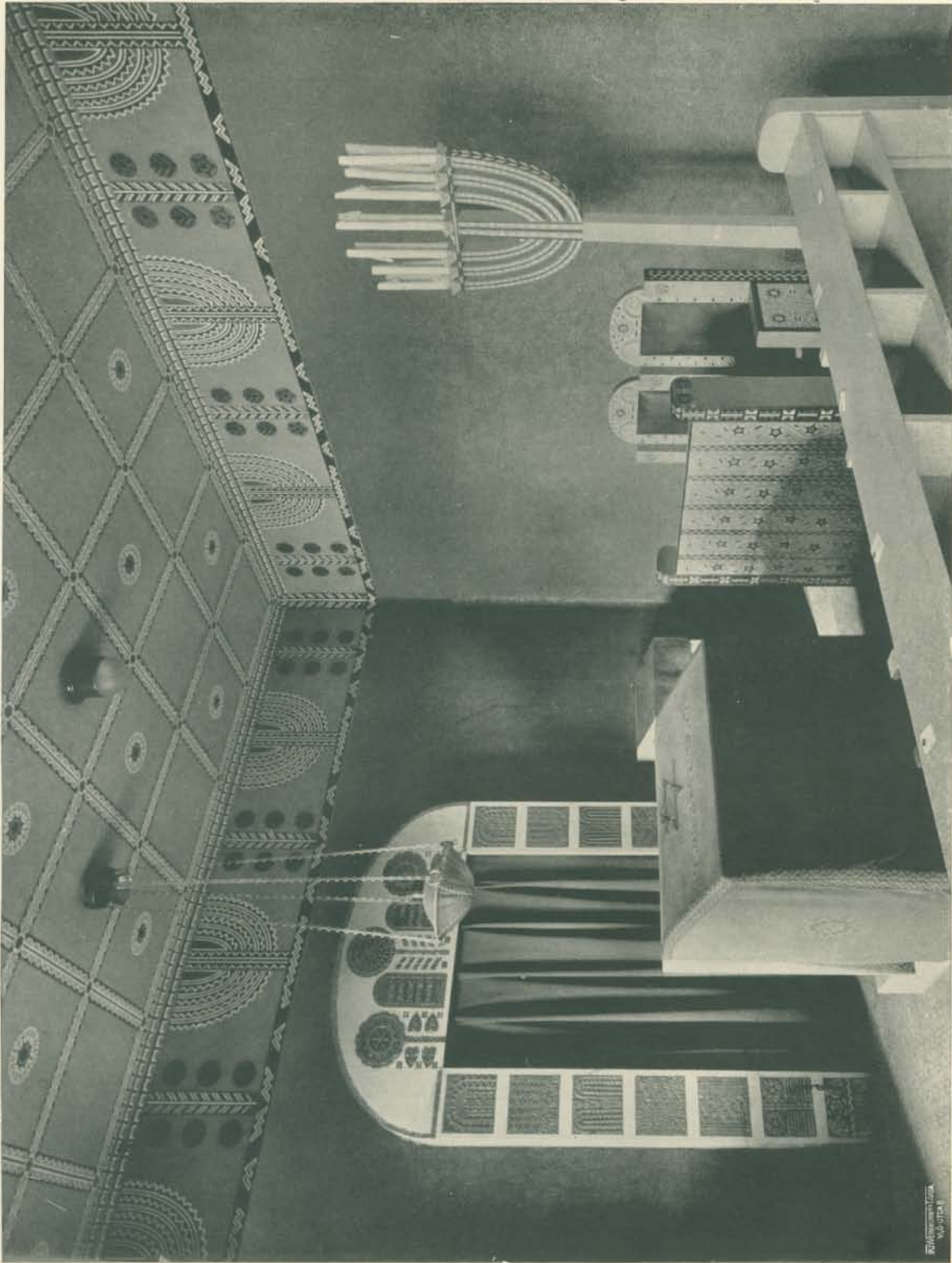
csoporthallgatásával kapcsolatosan kerültek a nyilvánosság elé a múlt év decemberében. Kozma Lajos, Lakatos Artur, Románé Goldzieher Klára: ők az alapítói ennek az új és biztató perspektívát nyújtó társulásnak. Munkaprogramjukba mindent beillesztettek, ami a textil körébe tartozik. A polgári élet hétköznapi szükségleteit épp úgy ki akarják elégíteni, mint a fényűző igényeket. Ami szerepe a szöveteknek a bútorokon, a falon, a színházi díszleteken, az egyházi tárgyakon van: az itt mind stílszerűen oldódik meg. Műhelyerényeket, anyagismeretet s ornamentális gazdagságot találtunk már eddig is e szövetekben, amelyeknek szinte támadó élük van a külföldi nagyarányú és ízléstelen behozatal ellen. Ebbeli erejük még jobban meg fog növekedni, az alapítók ugyanis újabban még néhány kitűnő nevű iparművészt nyertek meg ügyüknek. Így Örkényi Istvánt, Menyhért Miklóst, Gara Arnoldot, akik munkásságuk jelentős részét szegődítik a budapesti textilművészeti műhely szolgálatába. A műhely jövője elé nem közönséges várakozással nézünk. Örömmel hívjuk fel rá a fogyasztó közönség és a lakberendezők figyelmét. Pártfogása egyben a magyar textil-kultúra érdeke. A műhely irodája V. ker., Csáky-utca 14. sz. alatt van.

AZ EBÉDLŐASZTAL IPARMŰVÉSZETE. Minden kor gasztrikus művészete értett hozzá, hogy azt az élvezetet, melyet a gyomornak szerez, a szemnek s a művészi érzés-

nek szánt gyönyörűségekkel fokozza. Így vált az ebéd s kivált a vacsora alkalma ünnepélyé, melynek szolgálatába állították az összes eszközöket, a service-t, az asztalterítőt s lingériet, a virágdísz és a porcellánt, az üvegeket és a fémekeket, a kosarakat s a bennük felhalmozott gyümölcsöt. A reneszánsz-lakomák fenséges ezüstcsillogását, a széles terített asztalokat, a rokokó század kacér asztali pompája váltja fel, melyben gyertyák lobognak, porcellánok színei fündökölnek és szélsőséges formájú gyümölcsöstálak tornyosulnak. A mi korunkban az ebédlőasztal a nagy társasjátékok hangulata helyett az intimebb otthonosság derűjét árasztja s ennek megfelelően művészete is elsősorban a tisztaság, a rend, a jó áttekinthetőség s a fesztelen együttlét formáira vonatkozik. Az ebédlőasztal iparművészetében ma a porcellánok kevesebb színnel, szerényebb mintákkal jelentkeznek s az üveg is inkább gyengéd formáival igyekszik hatni, mintsem csiszolásának raffinementjaival vagy a fűvás csodáival. Az ezüstdísz például a karaffoknál, a tálakon stb. elsősorban anyagi hatásával válik ki: a felület matt fényével, a tömörséggel, a formákban pedig a régi angol és német edények tizenhetedik és tizennyolcadik századi vonalait követi. A terítő vakítóan fehér és ragyogó, mely a damaszt gazdagon beszótt virágait és a milieu ovális vagy kerek formáit a belevarrott csipkével vagy hímzéssel kiemeli. Velencei csipke, irish-szegélyek, filet antique-betét gyakran különböző apró darabokban jelentkeznek a milieu-n s egyetlen sík relief-díszekt alkotják. Az asztalközépen kívül legfeljebb az üvegtányérok koppanását felfogó tányéralj-csipkék szólaltathatják meg a textilművészet kézügyességi részét, de már a kis teaasztalon az egész terítő a csipkevonalak s a hímzések nyelvén beszélhet. Minden asztalnak elmaradhatatlan díszé ma a virág, akár cserépben (még télen is, örökzöld formájában), akár pohárban, amikor a hosszuszárú orchideák, a színpompában égő szegfűk adják meg az asztal díszét, akár széles porcellánedénybe lazán tömve, míg a kötőművészetnek ma ritkábban jut alkalma az ebédlőasztalon való csodálatkeltésre, mint hajdanában. Viszont a sokáig az asztal környékéről száműzött gyümölcsöknek újból erős dekoratív szerepük jut a fonott kosarakban, ezüsttálakon s jardinièreken s ha nem közvetlenül az asztalon, akkor a tálalón terjeszthetik színeik, zamatuk és illatuk csendélet-hangulatait azokban a boldog halandókban, akik az ebédlőasztalnál túl vannak az alapvető kérdéseken és hálaistennek már csak a szervírozás módjai, meg a művészeti gyönyörök okoznak nekik fejtörést.

MŰVÉSZET VAGY IPARMŰVÉSZET?

Az olyan beállítás, mely a művészet és iparművészet létjogosultságát egymással szembehelyezve vitatja, manapság, a legenyhébb kifejezéssel élve is: hamisság. Olyannyira tisztázottak az egyiknek is, a másiknak is a feladatai, hogy jóhiszeműen nem lehet a kettőt összekeverni. Meier-Gräferől, aki nemrég a Cassirer-szalomban ilyen című előadást tartott Berlinben, nem is lehet elmondani, hogy ő ne tudná mindezt, vagy hogy ő túlon túl jóhiszemű volna minden előadásában. Nem is igen lehetne megérteni, miért törődik ma újra az iparművészettel Meier-Gräfe, az impresszionizmusnak utazó apostola, mikor ő az iparművészettel való foglalkozást már akkor abbahagyta, mikor a francia folyóiratszerkesztés és a Bong-féle japán importra és Van de Velde-pártolásra berendezett párisi iparművészeti vállalat deficiettel végződött. (Nemcsak művészi, de — ami fájdalmasabb — üzleti deficittel is.) Meier-Gräfe azóta haragszik Van de Velde-re, az iparművészetre, a díszítményekre, Párisra és a szerkesztőkre, de legkivált arra, ami az iparművészetben oly élesen bontakozik ki: a „hasznos“-ságra. (Ebben a hasznosságban tudniillik mindig az a nevezetes, hogy másnak van belőle haszna, nem Meier-Gräfenek.) Felfogásának gerince főképpen az a vád, hogy a legmodernebb művészet — ezalatt az impresszionizmustól eltávolodó törekvéseket kell érteni — elsősorban iparművészeti jellegű s tulajdonképpen ugyanezt a fejlődést követi, amelyet az alkalmazott művészet a modern mozgalmak kezdetén végigcsinált. Ez a fejlődés abból az elvi törekvésből indult ki, hogy a történelmi stílusok helyét a használati tárgyakon új, modern kifejezési formák foglalják el, az iparművészek mindenáron új stílust akartak teremteni s így született meg az a mondvasinált modernzés, amely a „szecesszió“ korának műtárgyait jellemezte s amely ma, rövid fennállása után, már szintén a múlt emlékei közé tartozik. Ez az erőszakos irány természetesen leginkább Németországban tombolta ki magát, ahol egész tudományos elmélete támadt, amelynek legrikítóbb alapelve a művészileg megformált használati tárgyaknak a grand art alkotásaival való értékbeli azonosítása. Meier-Gräfe szerint azonban ez az iparművészeti láz igen káros hatást gyakorol a grand art fejlődésére, mert annak alkotásait is egészen iparművészeti jellegűvé teszi. A legmodernebb művészetben tényleg sok az iparművészeti vonás, ami elsősorban a törekvések azonosságából folyik. Az új művészet is, úgy mint annak idején az iparművészet, új kifejezési formákat, új stílust keres s ennek meg-

141.

Magyar Iparművészet
1928-1938

141. A Szeretetháza házikápolnája.

141. Chapelle israélite dans l'Asile de Vieillesse à Budapest.

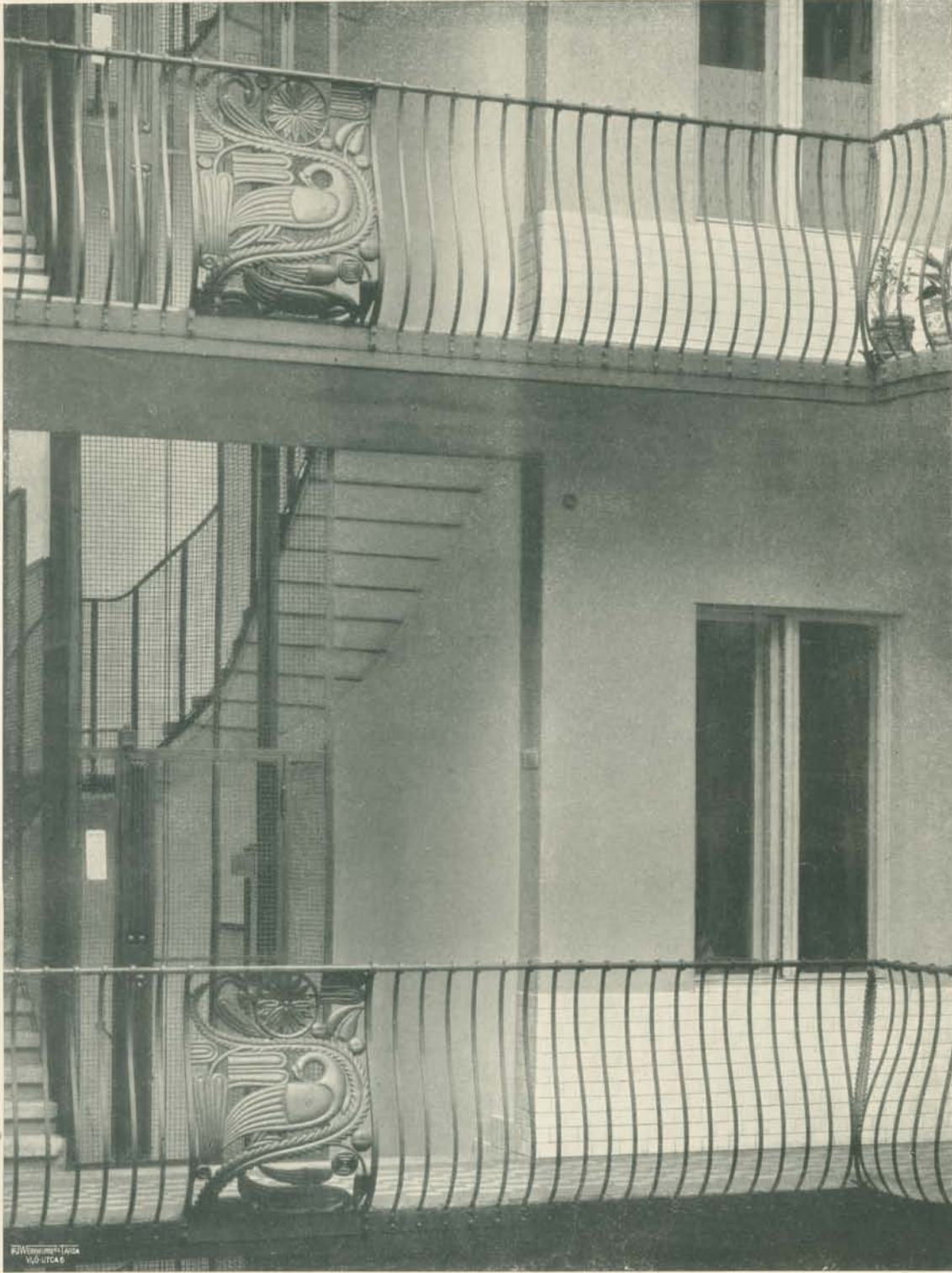

142.

142. Népszínházutcai bérház kapuja. Készítette Steiner
Ármin és Ferenc.

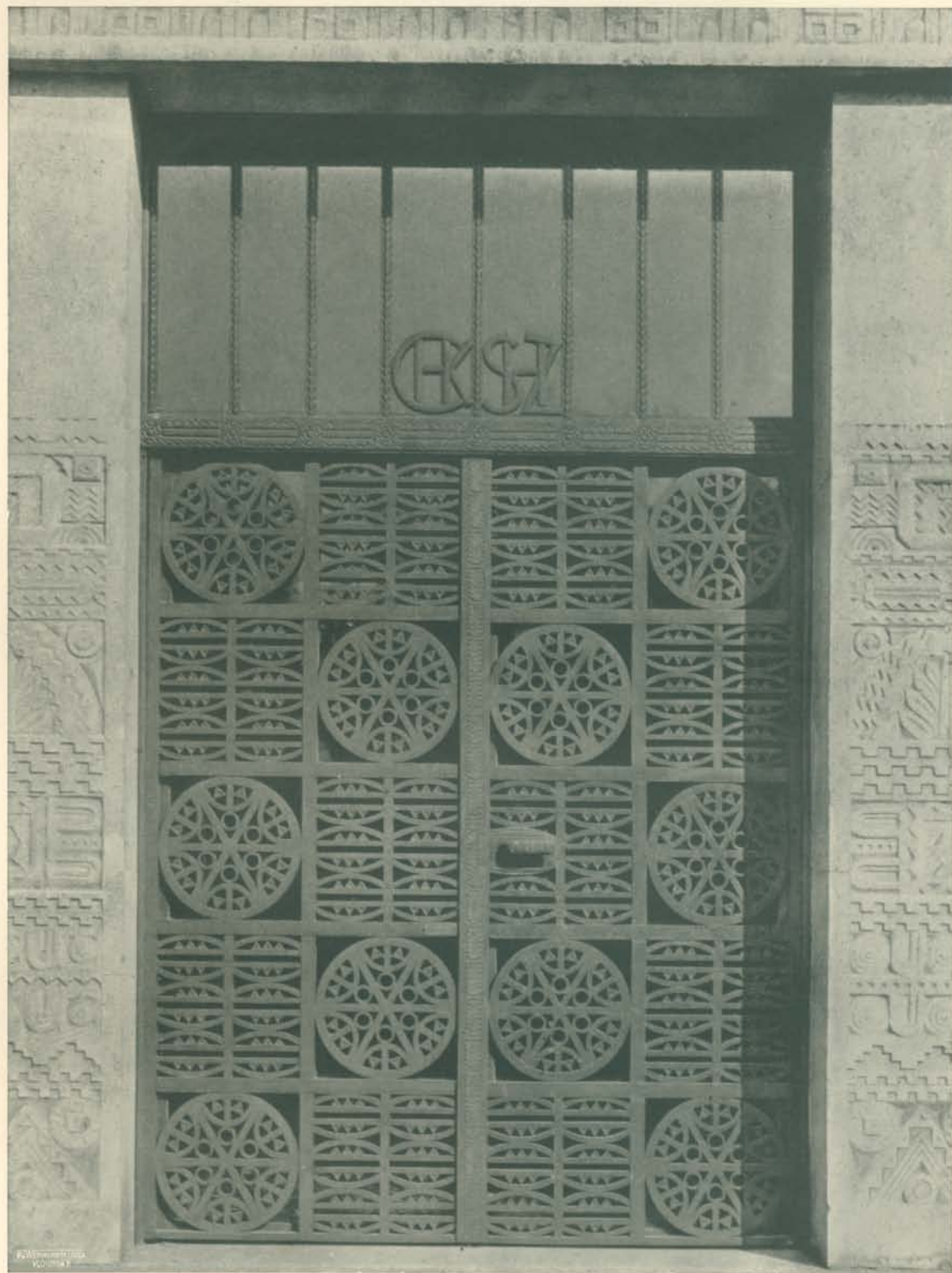
142. Porte principale d'une Maison de rapport.

145.

145. Folyosórács egy szervitatóri bérházban. Készítette Berényi és Lengyel.

145. Grillage d'un corridor dans une Maison de rapport.

144.

144. A Szeretetháza kovácsolt vasból készült főkapuja.

144. Porte principale en fer forgé pour l'Asile de Vieillesse.

találását jórészt iparművészeti elemek, új ornamentika, új konstrukció-felfogás és a képarchitektónikus felépítése útján kívánja elérni. Az egész modern festészetnek dekoratív jellege van s ez már egymagában is szoros rokonságba hozza az alkalmazott művészettel. Nem hisszük azonban, hogy ennek a jelenségnek olyan végzetes következményei lennének, amint azt Meier-Gräfe gondolja. Az iparművészet is kilábolt abból a gyermekbetegségből, amelyet reá nézve az efemer új stílusok jelentettek és visszatért eredeti jellegéhez, amely a használati tárgyak természetére és céljaira utal. És kétségtelen, hogy a túlzó lelkesedés csak hasznára vált, mert hiszen szükség volt arra, hogy a művészi célzat nagyobb és általánosabb figyelmet kössön le és ennek kétségtelen eredménye a túlzások megszűnte után az általános nivó mai emelkedése. A grand artnak is szüksége van erre az iparművészeti tendenciára, amelyet Meier-Gräfe kárhoztat, mert ez a tendencia olyan törekvésekre fordítja a figyelmet, amelyeket az impresszionizmus leginkább elhanyagolt s amelyeknek újravétele a művészet haladása szempontjából semmi sem fontosabb. Csak ezáltal érheti el azt a rajz- és kompozíciós biztosságot, amelynek birtokában ismét megválhat az iparművészet segítségétől és saját céljainak kifejezésére fordíthatja minden erejét. Ez a fejlődés tulajdonképpen a művészet haladásának egyetlen lehetősége és nincsen benne semmi fájdalmas. Legfeljebb Meier-Gräfe talál benne ilyet, mert ő nem tud megválni az impresszionizmustól, amelynek örök rajongója. De a művészet nem lehet olyan egyoldalú, mint ez a hajdan olyan harcosan modern esztétikus, aki a maga heves elfogultságában egyszerre csak arra ébredt, hogy modernista immár konzervativizmust jelent.

EGY TANULSÁGOS PÁSZTORLEVÉL.
Többször foglalkoztunk írásban és képen avval a sokatjelentő mozgalommal, amely az egyházművészet modern reformját célozza. A német művészeti lapok most egy pásztorlevélről hoznak hírt, amelyet a regensburgi püspök intézett egyházmegyéjének papjaihoz s amely azért érdemli meg az ismertetést, mert élénk ellentétben áll azzal a megokolatlan konzervativizmussal, amely a modern egyházművészet fejlődésének legfőbb akadálya. A regensburgi püspök pásztorlevele mindenekelőtt a művészet általános fontosságát hangsúlyozza és a műemlékek becsben tartására figyelmezteti a papságot. Még ennél is fontosabbnak tartja azonban a püspök a modern egyházművészet kérdését, különösen annál a hanyatlásnál fogva, amelyet az egyház-

művészet a legutóbbi időben szenvedett s amelynek orvoslására a pásztorlevél három legfőbb követelményt állít fel. Az első az, hogy minden tárgy, amely vallásos célokat szolgál, anyagában valódi, formájában pedig művészi legyen, mert e tárgyak magas rendeltetéséhez a nemfelen anyag csakúgy méltatlan, mint az olcsó, sablonos gyári munka. Az egyház egyetlen szállítója tehát a művészet kell hogy legyen. A művészet azonban — ez a püspök második követelménye — legyen tekintettel az egyház céljaira s igyekezzék megtalálni azt a hangot, amely a modern előadást a vallásos lelki motívumokkal egyesíti. Semmi sem alkalmatlanabb azonban e kettős cél elérésére, mint az egyházi tárgyaknak mai formája, amely a bensőség hiányával bizonyos sablonból ered és híjával van úgy a művészetnek, mint az áhitatnak. Különösen a szentképek ellen kel ki a püspök, amelyek banális formában bizonyos édeskés modorral utánozzák vagy helyettesítik a vallásos jelleget s amellet, hogy az izléses ember számára elviselhetetlenek, egy gyermekben sem képesek áhitatot ébreszteni. Ettől a hamis, hazug — miként a püspök nevezi — „Afterkunst“-tól való elfordulás és a valódi művészethez való visszatérés a modern fejlődés harmadik feltétele. Mint a fejlődés egyik gyakorlati eszközét, a püspök kívánatosnak tartaná az egyházmegyéik központjában kisebb gyűjtemények létesítését, amelyek a modern egyházművészeti kísérletek, rajzok, tervek, fényképek anyagát tartalmazzák és útmutatást nyújtanának az újabb beszerzéseknél. Az egész pásztorlevél mindenestre olyan fölényes és művelt meggyőződésből fakad, amely tiszteltreméltó példa gyanánt lebeghet mindazok szemei előtt, akik a modern egyházművészet fejlesztésében állásuknál vagy hívatásuknál fogva némi szerephez juthatnak.

AZ IPARMŰVÉSZET ÉS A GYÁROSOK.
A L'Art de France legutóbbi számába Emmanuel de Thubert rendkívül szellemes és jellemző cikket írt a francia gyárosoknak a modern iparművészeti életben való szerepéről. A különösen érdekes és eleven cikk, amelyet általános érdeke és sokban saját viszonyainkra nézve is találó megjegyzései miatt ismertetünk, abból az élénk mozgalomból fakadt, amely jelenleg Franciaországban az iparművészet fejlődését kíséri s amely már több ízben kikelt a gyárosok, különösen a bútorgyárosok közömbössége ellen. A francia hegemonia hanyatlását főként nekik tudják be s míg egyrészt kemény szemrehányásokban volt részük, másrészt egyre sürgetőbben követelik tőlük, hogy védekezzenek az idegen ipar hódításával szemben

és használják fel azokat a lehetőségeket, amelyeket a francia művészek szelleme bőven nyújt nekik. A gyárosok azonban mindeddig sem a támadásokra, sem a felszólításokra nem válaszoltak, mert mint a cikkíró kifejti, képtelenek úgy a válaszra, mint a tényleges cselekvésre. A francia gyáros manapság nem törődik egyébbel, mint hogy megvédje az örökségét. Mert telepét rendesen nem ő maga alapította, hanem a nagyapja, hatvan évvel ezelőtt, majd az apja, akik képesek voltak egy cég megalapozására. A nagyapa még munkás volt vagy munkavezető, az apa még szintén dolgozott, az unoka munkások és munkavezetők felett uralkodik, de ő maga nem ismeri a munkát, nem ismeri a fát, a követ, a bronzot; nem ért máshoz, mint hogy rendben tartsa a pénztárát, a csekkjeit és a számadásait és ha a cég ebben a szellemben fejlődik tovább, az ő fia már nem ismer egyebet, mint a teát, a félvilági nőket és a barokat.

Ezért azután alig van különbség a nagy gyárak és a legapróbb boltok között. Ha egy kis boltban olyasvalamit kérünk, ami nincsen raktáron, a kereskedő kinevet, elég gondot okozott neki választékának összeállítása, a vevő dolga, hogy abban megtalálja a szükségletének megfelelő árut. A nagy gyárak szelleme azonban majdnem ugyanez, gyakran egészen elfelejtik, hogy tulajdonképpen a vevőközönség legfrissebb szükségleteinek kielégítése céljából léteznek. A gyárosnak pedig meg kellene éreznie a közönség ízlésének minden változását még mielőtt az annak tudatára ébredt volna, sőt az volna az érdeke, hogy ő idézze elő a változást. Ehhez azonban a mai gyárosok nem értenek és ezért van, hogy a kis cégek sokszor fölébe kerekednek a nagy gyáraknak. Ez szinte természetes, mert ha egy kis cég, amely mondjuk százerer frank évi forgalommal dolgozik, egy ötezer frankos megrendelést kap, ez reá nézve nagy üzletet jelent, amelynek minden tehetségével és gondosságával eleget igyekszik tenni. Egy nagy gyár számításában ellenben az ötezer frankos tétel semmit sem jelent és teljes üzleti közömbösséggel intézik el. Ezek után nem lehet csodálni, hogy a vevőközönség jó része a kisebb cégekhez fordul; a gyárosok ellenben ezen csak csodálkozni tudnak s az nem jut eszükbe, hogy ha mozgékonyabbak lennének, lehetetlenné tennék magukkal szemben minden konkurrenciát.

A nagy gyárosok érzik forgalmuk hanyatlását, de fogalmuk sincsen a saját hibájukról, mert rendszerüket csalhatatlannak tartják s a mégis bekövetkezett csökkenést más külső, rendszerint szociális vagy politikai körülményekkel indokolják. Kormányváltásokra, tervbe vett adókra hivatkoznak, de nem kételkednek

abban, hogy a körülmények később meg fognak változni. És így, minthogy nem veszik maguknak azt a fáradságot, hogy korukkal lépést tartsanak és hogy a szociális feltételekkel együtt átfarmálódjanak, lassankint bizonyos tömör ellenzéket alkotnak, amely Franciaország konzerválásának jelszava alatt a saját konzerválására törekszik. Az intézmények azonban nem élhetnek másként, csak ha időről időre felfrissülnek. A gyárosok pedig teljesen mozdatlanok. Évek hosszú során nem produkáltak egyetlen gondolatot, egyetlen eszmét sem, kivéve azokat, amelyek a pénzügyeikre vonatkoznak. És még ennél is nagyobb hibájuk, hogy nem tudtak közönséget nevelni maguknak. Ennek tulajdonítható, hogy a francia ipar elvesztette befolyását. De hogyan is tarthatta volna meg, mikor az egész művészeti piacon, néhány képkereskedőt és antikváriust leszámítva, a legteltesebb tudatlanság uralkodik. Igaz, a legtöbb gyáros művészeket is tart szolgáltatásban. De ezeknek sem enged meg semmi újítást. Arra kötelezi őket, hogy stílusokban tervezzenek és a művész legfeljebb titokban foglalkozhatik modern kísérletekkel, ha az irodájába lép, akkor XVI. Lajos vagy II. Henrik kell hogy a szemei előtt lebegjenek. A gyáros alapján véve lenézi, fölösleges lénynek tartja a művészt, pedig a mai kor szelleméhez képest, egészen kivételes fontosságú a művész, aki kielégíti lelki szükségleteinket.

A gyárosok kezében óriási hatalom és igen fontos lehetőségek vannak, de csak akkor, ha kellő intelligenciával kezelik őket. Mindenekelőtt azonban nemzeti érdek fűződik ahhoz, hogy modernebbek legyenek és felfrissüljenek. Ha nem, akkor a piac teljesen kisíklis kezeik közül. Itt tehát az ő érdekük egy az országával. Képtelenek lennének arra, hogy ezt megértsék és minden áron meg kell hogy érjűk bukásukat? Én nem támadom őket — fejezi be cikkét a francia író — csak figyelmeztetem a veszélyre, amelybe rohannak. Mindenesetre olyasvalakinek a szavát hallották, aki sokkal jobb barátjuk, mint azok, akik mindenáron meg akarják védeni őket.

ROYCROFT. Amerikát a kontinentális ember csak a borzalmak kódén keresztül látja. Mint a gigászi erőlködések, a felhőkbe vesző ízléstelenségek, a tömegeket gyilkoló trösztkegyetlenségek országát ismerjük. Amíg a jobb sorsra vágyó proletárnak az üdvösség földje, a munkában elcsigázott középosztálynak a kibírhatatlan élettempó szülőháza. A messzi távolokból a Tunnel, a Sumpf, a borzongató útleírások vérpárai úszkálnak fölötte s még a jobban informáltak sem igen sokkal többet várnak tőle a művészetre nézve, mint gypár szen-

vedélyes gyűjtő-milliárdost, egynéhány tucat dillettáns-miss-t, aki Európa felé evez és egy pár szövetséges államot, amelyben édeskés porrékkal és vasbetonba lehet mórstíflú színházakkal sok pénzt lehet keresni. Közben azonban elfeledjük, hogy Amerika sok egyéb területen, így például az orvostudományok bizonyos ágaiban, a nevelésben új és új eszmékkel, kitűnően bevált módszerekkel lepte meg újabb időben a világot, nem is szólva a földművelésről, a nemzetgazdaságról, a technikáról, amelyekben már régóta jeleskedik.

Az iparművészetben is megvannak az ő sajátos területei, így a Tiffany-üvegek általánossá vált technikája, azután a nagy, úgynevezett Mammoth-bútorok, amelyek régi indián ülőbútorok rámaszerkezetét vették alapul, onnét indultak óceánjáró újukra. Egy-két név is az iparművészet történetéhez tartozik immár, így az angol tanítványból amerikaivá lett Cobden-Sandersoné, akinek könyvkötései ma már műzeális értékűek. És hovatovább egy új névhez fog hozzászokni a világ, egy egészen amerikai csengésű névhez: a Roycroft-hoz. Ez egy nagy, háromszáz embert foglalkoztató iparművészeti műhelynek a neve, melyet 1895-ben alapított Elbert Hubbard, aki tiszteletből nevezte el Roycroftnak az ő műhelyét a tizenhetedik század végén élt két nagy londoni könyvkötőmester emlékezetére. Maga az egész műhely, helyesebben a cég ruskinista hagyományok szerint úgy rendezkedett be, hogy minden munkás bizonyos szociál-esztétikai hivatással lépjen be oda és a munkáját nemcsak munkabérekkel, hanem haszonrészesedéssel is jutalmazza. Ennek ellenében viszont részjegyek vásárlására is kötelezik. Ez a társulási forma, amelyet a nemzetgazdászok már oly sokszor megbélyegeztek és elsirattak, angolszász fajoknál úgy látszik még mindig jótékony eredményekkel jár. A Roycroft-műhelyek is, mint az angol Morris-féle céhek sokféle anyagnak kézműves feldolgozásával foglalkoznak s úgyszólván minden iparművészeti ágat művelnek, mégis leginkább a könyvnyomásban és könyvdíszítésben jeles-

kednek. Érdekes, hogy ebben főleg a régi klastromi művészek iniciáléit, lapdíszeit igyekeznek újraéleszteni. Nagy gyönyörűség azt olvasni, hogy mennyi mindenféle módon igyekeznek munkásaik ízlését nevelni. A már jól ismert munkáslakás-telepen kívül egy művészies nagy ebédlőterem, klubszerű interiőrök, előadó- és hangversenytermek állnak a munkások rendelkezésére s van egy nagy reformiskola, melyen a munkások gyermekeit a svájci és angol drága iskolák módjára szabadban, erdőn-mezőn, folyóparton nevelik. Van egy állandó kis iparművészeti kiállítási helyiség is, melyben régi és modern jó tárgyak vannak összegyűjtve vitrinákban. Természetes, hogy ilyen viszonyok közt a munkások a gépben sem látják ellenségüket, hanem művészetük segítőitársát s például az a két folyóirat, mely százezeres példányszámmal ott jelenik meg, ízléses kiállításával is hatalmas hirdetője a Roycroft előretörő művészi vágyainak.

A BRONZÖNTVÉNY.

Ezer és ezer ember kezén fordul meg, mint kecses kis szobor, vagy bútorveret, ajándéktárgy s mégis kevesen ismerik a művészetben már oly régóta számottevő bronzöntvény keletkezésének módját. Pedig már a történelem előtti időkben is értettek hozzá, hogy a vöröszet cinnel elegyítsék s így bronzot állítsanak elő, eleinte pusztán a használatnak szánva, később már a szemnek tetsző dolgokat is előállítva belőle. Mert a bronz-

nak — minden más nemes fémmel ellentétben — elsőben is nem az anyagszerűsége, hanem a művészi kvalitása ötlük szemünkbe s az anyagi mivolta szinte egészen háttérbe szorul. Ameddig a művészek nemcsak a dolgok elgondolásához és mintázásához értettek, hanem a kézművességben is jártasságra tettek szert — az antik időkben, vagy a reneszánsz-virágzás teljében —, addig a szobrokat is úgy mintázták az agyagba, hogy az vagy kőbe véssék, vagy bronzból öntessék, szóval csak egy bizonyos anyagra gondoltak és nem — mint az ma legtöbbszörre történik — akármelyik anyag számára.

Holott nyilvánvaló, hogy míg a márványban vagy kőben megörökítendő gondolat klaszszikus nyugalmat kíván, addig a bronz szinte feloldja a tömegformákat, felszabadítja a mozdulatot, életet lehel a körvonalba és a felületnek fény- és árnyékjátékokat kölcsönöz. Így vezet magá az anyag az esztétikai hatásokon keresztül a formáló művész kezét s művészi elgondolása útjait. A bronzöntés leggyakoribb kiviteli módja az, hogy amiután a művész agyagból megmintázta a maga figuráját, azt egy valamivel kisebb alakra redukálják, mely tűzálló agyagból készül. Erre jön egy viaszbőr, mely mintegy 2—5 milliméter vastagságú s ezen a művész a legaprólékosabb simításokat végzi. Erre azután újabb tűzálló agyagréteg kerül s e két agyagmassza közül, miután megszáradtak, kiolvasztják a viaszt és ki is futtatják. Az így kivált viasz helyére kerül a megolvasztott és a negatívnek minden finomságát visszatükrözőtető bronzöntvény. Ezt az eljárást ott alkalmazzák, ahol a művészi modell minden közvetlenségére szüksége van a bronzöntvénynek, míg kevésbé pontos másolatok esetén, mikor csak használati tárgyak, bútorveretek előállításáról van szó, beérik az olcsóbb homoköntéssel is. A legnagyobb jövedelmeket a bronzöntésből még ma is a francia műhelyek szerzik, ahol történeti multja van ennek az iparágak s ahova nagyon sok művész azért küldi ki sokszorosítandó vagy ércbe öntendő modelljét, mert azt hiszi, precízebb munkát kap. Egészben a mai iparművészet már mindenütt pompásan ismeri a bronzöntés lehetőségeit, de a képzőművészet még gyakorta ingadozik s nem tud pontos különbséget tenni abban, hogy ábrázolása tárgya a bronzba való öntés vagy a kőben való megörökítés után áhítozik-e.

A JEGYGYŰRŰ. Sok minden változás érte az anyagok, a fémek, sőt magának az ötvösségnek produktumait is az utolsó évtizedekben, csak a jegygyűrű maradt örökké változatlanul síma. Mintha dacosan szembe szegülne a házasság ez ősi szimbóluma a változó időktől megtépázott házasság-íntézménnyel magával is: utolsó hirdetője a puritán erkölcsöknek, az egyszerűségnek, az igénytelenségnek. Pedig hát ez nem mindig volt így, sőt csak igen ritkán, s csak a nagy szegénységek (anyagi és szellemi szegénységek) idején volt a karikagyűrű síma és dísztelen rekvizituma az egyllvétartozásnak. Mindjárt akkor, mikor az emberiség a leányrablás, majd a leányvásárlás után rátért a nőnek a házasság számára való megkerésére, olyan karikagyűrűvel „jegyezték“ el egymást, amelynek „jegye“ volt. Hol emble-

matikus jegye, hol szóval kifejezett jegye. Persze, hogy a középkori lovagvilág romantikája értette legjobban mind a kettőt: a gyöngéd felírást is, a finom szimbólumok alkalmazását is, mint a régi múzeumok gyűrűin látjuk. Az előbbi egy mondattal fejezte ki a trubadurfőúr hódolatát és egyéni charmejét, az utóbbi kis portrékat domborított vele a gyűrű lapjára, vagy összekulcsolt kezeket, ölelkező szíveket, kabbalás számokat trébelt vagy sodort a felületre. A gótikus gyűrű a chimérák nyelvén szól, XVI. Lajosé gyöngykoronás, a napoleoni időké sasos és fáklós. Csak a biedermeier-gyűrű lett dísztelen, szegényes, mint az az osztály, amely hordta szegényül, becsületesen, hordta éjjel-nappal, mulatozás közben és kenyérdagasztás közben, holott régebben csak ünnepélyes és áhítatos időkben volt szokás hordani. Így lett a karikagyűrű mintegy a házassági hűség féltve őrzött jelképévé, holott . . . Voltér és Grizelda anélkül is hűen szerették egymást. Ám a kornak újraéledő romantikus vágya, mely a mai iparművészetbe az ornamensek szeretetét lopja be, a jegygyűrűt is változásnak készül alávetni. Német ékszerboltok kirakataiban egyre sűrűbben jelentkezik a lapján babér lombfonállal, gótikus felirattal vagy görögös jelvényel ellátott gyűrű, amely persze megőrzi formájában is, anyagában is a régi megszokott jegygyűrűk karikáját. S talán nincs messze az az idő, mikor az unalmas sablonok helyére itt is egyéni ízlés kerül, a pillanatnak vagy a gyengédségnek inspirációjából született művészet, és két ember nemcsak evvel, hanem ezen keresztül is megérti egymást.

A WIENER WERKSTÄTTE FELSZÁMOL. A bécsi iparművészet fogalma az utolsó években annyira egybeforr a Wiener Werkstätte raffinált ízlésre valló, sokoldalú termelésével, hogy a vállalat bukása Bécs iparművészetének történetében bizonyára hagy marandó nyomot. Ha nem is tudunk mindig lelkesedni a W. W. sokszor a perverzitásig különcködő művészeti irányával, el kell ismerünk, hogy tárgyai úgyszólván kivétel nélkül artisztikusak voltak és extravaganciái mellett elég abszolút becsú alkotást hozott forgalomba. Még nem tudjuk, mi volt az összeomlásnak igazi oka; valószínű, hogy hirtelen, sokféle terrénumot akart meghódítani a vállalat s nem győzte anyagi erejével. Nincs okunk siránkozni a nem csekély részben magyar vevőkre támaszkodó W. W. baján, inkább okuljunk tapasztalásain és igyekezzünk elfoglalni magyarországi pozícióit, nehogy azokba a nála valószínűen kevésbé szigorú művészi hitvallású utódai fészkeljék bele magukat.

ORSZÁGOS MAGYAR HÁZIIPARI
SZÖVETSÉG, BUDAPEST,
IV., KIGYÓ-TÉR 1.

ERZSÉBETHÁZAI, FELSOVIDÉKI, MATYÓ ÉS TEMESI HÍM-
ZÉSEK, ZSEBELYI, KALOTASZEGI SELYMES ÉS PAMUT
VARROTTASOK ÉS MÁRAMAROSI HÍMZÉSEK. TORONTÁLI
ÉS MÁRAMAROSI SZÖVÖTT SZÓNYEGEK. VERT, HORGOLT
ÉS RECECSIPKÉK. NÉPIES KÖEDÉNY ÉS AGYAGÁRÚK.
□□□□□ MEZŐGAZDASÁGI HÁZIIPARI CIKKEK. □□□□□

• THÉK •
ENDRE

BÚTOR-, ZONGORA-
ÉS ÉPÜLETMUNKÁK
GYÁRA R.-TÁRSASÁG

NAGY VÁLASZTÉK MŰVÉ-
SZIESEN KÉSZÍTETT BÚ-
TOROKBAN. □□□□□ SAJÁT
GYÁRTMÁNYÚ ZONGO-
RÁK NAGY VÁLASZTÉK-
BAN, MELYEKÉRT A GYÁR
A LEGMESSZEBB MENŐ
JÓTÁLLÁST VÁLLALJA □□□
BUDAPEST, VIII.,
ÜLLŐI-ÚT 66.

LAKOS LAJOS

Cs. és kir. udvari szállító takaréktűzhelygyáros Budapest.

Gyár: □□
VIII., BEZERÉDY-
UTCA 8. SZÁM
Telefonszám: 750.

Iroda és raktár:
IV. KER., VÁCI-
UTCA 40. SZÁM
Irányi-utca sarok.

Készít és raktáron
tart nagyobb ura-
sági, szállodai és
vendéglői, vala-
mint kisebb és na-
gyobb háztartási
takaréktűzhelyeket
minden alakban és
□□ kivitelben, □□

KOVÁCS LAJOS

TELEFON:

józ. 4-79.

FESTŐ-MAZOLÓ
FINOMBÚTOR FÉNYEZŐ

BUDAPEST, VIII. BAROSS-UTCA 10

KÉPKIÁLLÍTÁS

MAGYAR FESTŐMŰVÉSEK
EREDETI FESTMÉNVEINEK
* ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA: *

VIII., RÖKK SZILÁRD UTCA 40.

** SZABAD BEMENET **
*** OLCSÓ ÁRAK ***

Zsolnay Vilmos-féle

KERAMIAI GYÁRAK

Pécs

Állandó kiállítás és
elárusítás: Budapesten, IV.
ker., Váci-utca 39-ik szám.

MAGYAR IPARMŰVÉSZEI SZERKESZTI: GYÖRGY KÁLMÁN

KIADJA: AZ ORSZ. MAGY. IPARMŰVÉSZETI
TÁRSULAT. MEGJELENIK ÉVENTE TÍZSZER
ELŐFIZETÉSI DÍJ: EGY ÉVRE 22 KOR.

XVII
ÉVF.

1914

4
SZÁM